

Til Forskningsrådet

22. januar 2024

Innspill til Forskningsrådets strategi

I tillegg til innspillet under, viser vi til UiOs innspill til Kunnskapsdepartementet om Forskningsrådets rolle 14. september 2023, samt innspill til endring av vedtekter for Forskningsrådet 16. februar 2023.

Et velfungerende forskningssystem må ha et forskningsråd med en klart definert oppgave om å styrke kvaliteten i norsk forskning. Strategien er således viktig for hele forskningssystemet, særlig med tanke på den unike posisjon som Forskningsrådet har som eneste i sitt slag i Norge. Strategien skal være en «guide» for Forskningsrådets virksomhet, og må derfor gi tydelig retning. Dette gjelder også virkemiddelpaletten som Forskningsrådet disponerer.

Slik utkastet til strategi er formulert nå er omtalen av hver av målområdene og prioriteringene overordnede og lite forpliktende. Det er uklart hvorvidt strategien innebærer eksplisitte endringer i prioriteringer og virkemidler som Forskningsrådet disponerer. Det er uklart hva som er status for Forskningsrådet i dag, og hva som er ambisjonen i strategien fremover.

Forskningsrådets rolle, oppgaver og utfordringer

Strategien starter med å slå fast behovet for et sterkt, kompetent og uavhengig forskningsråd. At dette utgjør utgangspunktet for en strategi for de kommende årene er riktig og viktig. Det er imidlertid uklart hvorvidt Forskningsrådet allerede anser seg som «sterkt, kompetent og uavhengig» eller hvorvidt dette er en beskrivelse av hva Forskningsrådet gjennom sin strategi vil etterstrebe. Presensformen som brukes gjennom teksten er dårlig egnet fordi den tilslører hvorvidt strategiutkastet beskriver nå-tilstanden eller den ønskede tilstand som strategien skal bidra til. Denne distinksjon er ikke triviell, men med på å definere hvor Forskningsrådet vil sette inn de strategiske grepene og hvilke prioriteringer strategien skal inneholde.

Anbefaling

- tydeliggjør hva som er egenvurderingen av hva man «er», versus det man ønsker å bli eller gjøre

Strategiutkastet starter med og gir mye plass til å beskrive utfordringsbildet som preger samfunnsutviklingen på et meget generelt nivå, både nasjonalt og globalt. Dette er utfordringer som de fleste samfunnsinstitusjoner står overfor og som ikke er spesifikke for et Forskningsråd. Forståelsen av Forskningsrådets rolle preges av dette. Teksten tar utgangspunkt i at forskningen er til for å løse problemer og møte trusler. Forskningen er naturligvis viktig for dette, men strategiutkastet tegner et bilde der rådets primære funksjon er for ensidig knyttet opp mot dette «trusselbildet». Strategiutkastet må beskrive den uavhengige stillingen som rådet har, samt omhandle alle hovedoppgavene til rådet, som beskrevet i vedtektene.

Vi savner betraktninger rundt hva som kreves for å sikre forskningskvalitet, bidra til vitenskapelig utvikling og forvaltning av vitenskapens verdi, altså den vitenskapelige utfordringen. Strategien må gjenspeile at forskningens søken etter ny og dypere innsikt er verdifull i seg selv. Hvis ikke Forskningsrådet fyller denne rollen er det vanskelig å se at øvrige, helt legitime, oppgaver og roller knyttet til verdiskapning, problemløsning og krisehåndtering kan ivaretas. Det er et forskningsråds *raison d'être*, samt basis for den uavhengighet som Forskningsrådet skal ha.

UNIVERSITETET I OSLO

I strategiens innledning kommer forskning for kortsiktig anvendbarhet foran hensynet til langsiktig kunnskapsutvikling. Det siste bør komme mye sterkere fram i a) utvikling og vedlikehold av forskningsrådets virkemidler og b) beskrivelse av forskningsrådets rolle i et forskningssystem.

Forskningsrådet bør ha som strategi å bli så robust at det kan makte å respondere på skiftende behov i samfunn og økonomi, og skiftende politiske styringssignaler, uten dette går på bekostning av langsiktigheten og forutsigbarheten som forskningen er helt avhengig av.

Hvis målet i den nye strategien innebærer et grunnleggende skifte i det forskningspolitiske paradigme i retning av en mer «transformativ forskningspolitikk» (Forskningsrådet som endringsagent) med bidrag til omstilling som fremste oppgave bør strategien eksplisitt redegjøre for dette.

Anbefaling:

- Den vitenskapelige utfordringen løftes tydelig fram i strategiens innledning
- Det skrives innledningsvis og tydelig at Forskningsrådets aktiviteter skal være forankret i faglig sterke styrer på alle nivåer, at fagkompetansen i porteføljestyrene skal utnyttes bedre, og at rådets kjerneoppgaver skal videreutvikles.

Målområdet om høy kvalitet og tilgjengelighet i forskning

Under dette målområde understreker strategiutkastet betydningen av å videreutvikle og styrke kvalitetsbaserte konkurransearenaer. Det er viktig og må følges opp med å videreføre og styrke virkemidler som har styrket norsk forsknings posisjon internasjonalt, og vist seg å være viktige for forskere i ulike stadier i karrieren, og for å tiltrekke de gode talentene inn i en forskerkarriere. Det er meget positivt at koblingen til det internasjonale kunnskapssystemet har fått en tydelig plass i strategiutkastet, og vi foreslår at det følger konkrete virkemidler med.

Siden Forskningsrådet i praksis har nasjonalt monopol på konkurranseutsatt ekstern finansiering av langsiktig grunnleggende forskning innen de fleste fagområder, hviler det et særskilt ansvar på Forskningsrådet for å ivareta disse viktige finansieringsvirkemidlene. Vi gjentar derfor at verdien av langsiktig grunnleggende forskning må komme tydeligere frem (både generelt, og som bidrag til å løse samfunnsutfordringer). Dette er ekstra viktig nå som langsiktig grunnleggende forskning ikke lenger et prioritert område i Langtidsplanen for forskningen.

Anbefaling: Vi foreslår å være noe mer konkret i beskrivelsen av målområdet og prioriteringene og ta inn:

- Betydningen av å videreføre SFF-ordningen og satsingen på yngre talenter (YFF), og sikre et tilstrekkelig volum på disse utlysningene.
- Behovet for å gjøre det mer attraktivt å drive med forskning i Norge, og vurdere hvordan Forskningsrådets programmer og virkemidler bedre kan bidra til å gjøre det attraktivt for unge talenter å gå inn i en forskerkarriere
- Hvordan nasjonal og internasjonal finansiering må utfylle hverandre. EU-midler bør komplementere og forsterke nasjonale og institusjonelle satsinger og prioriteringer. (Eks. samspill mellom ERC og Fripro. Disse to virkemidlene, sammen med den effektfulle SFF-ordningen, fungerer som et fundament for å dyrke frem verdensledende fremragende forskning.)

Målområdet om miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft

UNIVERSITETET I OSLO

Det er uklart hva strategien mener skal være Forskningsrådets rolle i denne sammenhengen. Er det å være en agent for omstilling? Eller å sikre at det frembringes ny kunnskap om disse temaene?

Vi mener at klima og miljø er i en særstilling og det kan vurderes om det bør skilles ut som eget tema her, ikke blandes sammen med det langt bredere bærekraftsbegrepet.

Målområdet om styrket konkurransekraft og innovasjonsevne

Anbefaling: Vi foreslår å være noe mer konkret i beskrivelsen av målområdet og ta inn:

- Hvordan sterk samfunnsvitenskapelig og humanistisk kompetanse er sentralt for vår omstillingsevne og hva det betyr for Forskningsrådets strategi fremover.
- Tydeliggjøring av Forskningsrådets fokus på forskning, og ikke først og fremst på markedsnær innovasjon, og at grenseoppgangen til Innovasjon Norge tydeliggjøres. Dersom Forskningsrådet skal rå over offentlige virkemidler/ støtteordninger for FoU i næringslivet, bør disse i hovedsak inkludere krav til samarbeid med UH/institutt-sektoren. Utvikling bør i større grad være næringslivets eget ansvar.
- Hvordan Forskningsrådet skal videreutvikle dialog og samarbeid med Innovasjon Norge og de forskningsutførende institusjonene om hvordan arbeidsdelingen på innovasjonsfeltet fremover kan forbedres. Strategien bør bli tydeligere på betydningen av samfunnsinnovasjon og Forskningsrådets strategiske rolle i å styrke denne delen av innovasjonsfeltet.
- Hvilke grep som kan gjøres for at Forskningsrådet i høyere grad kan bidra til en forskningsmessig grunnmur innen fagområder i spesielt rask teknologisk utvikling (muliggjørende teknologier og tilkoblinger på tvers av disse, f. eks helse og digitalisering, energi og digitalisering). Her er det viktig at også samfunnsmessige forutsetninger og konsekvenser av teknologisk endring, blir en integrert del av programmene.
- Hvilken rolle Forskningsrådet fremover skal spille for å støtte samarbeid og konkurranse om stor nasjonal forskningsinfrastruktur av grunnleggende betydning for forskningen. Infrastrukturordningen er svært viktig for at norske miljøer kan hevde seg internasjonalt og tiltrekke seg toppforskere fra andre land, men også for å sikre samarbeide med norsk næringsliv som søker seg til de beste forskningsmiljøene uavhengig av om de er lokalisert i Norge eller ikke.

Målområdet om et velfungerende forskningssystem

Vi foreslår å være noe mer konkret i beskrivelsen av prioriteringene og tydeliggjøre:

- Hvordan det skal sikres en god balanse mellom virkemidler for Forskning og Utvikling. Konkret foreslår vi at grunnforskning sikres en betydelig plass (for eksempel 20 prosent) innen de tematiske satsingene i Forskningsrådet.
- At rådet skal styrke virkemidler for langsiktig samarbeid i hele verdikjeden. Her er SFI og FME-ordningene viktige.
- At rådet skal utvikle ordninger som gjødsler økosystemer for å styrke samarbeid på tvers, og at kunnskap kommer raskere til anvendelse. Her er innovasjonsdistrikter viktige. EU har satt fart på sine programmer for dette og vi oppfordrer til å se nærmere på om det kan være synergier å hente. Det er viktig at eventuelle nye ordninger, gir rom for aktører som opererer på ulike nivåer på TRL-skalaen.

UNIVERSITETET I OSLO

- At forskning kommer til anvendelse også gjennom kunnskapsbasert politikkutvikling og bidrag til et kunnskapsbasert offentlig ordskifte. Her bør Forskningsrådet vurdere hvordan sektorprinsippet blir praktisert og om dette kan forbedres.
- At INFRASTRUKTUR-programmet bør styrkes på grunn at dets betydning for samspillet mellom den nasjonale forskningsinfrastruktursatsingen og infrastrukturprogrammet i EUs rammeprogram.

Målområdet om god rådgivning

Vi foreslår at det tydeliggjøres at Forskningsrådet skal være en faglig og uavhengig forskningspolitisk rådgivning for myndighetene forankret i faglig sterke styrer, og at rådet i langt større grad enn i dag skal gjøre bruk av den fagkompetansen som finnes i porteføljestyrene, også i rådgivningsfunksjonen.

Målområdet om virksomhetsutvikling

Forskningsrådet har nettopp vært gjennom en krevende periode, som har vist rådets sårbarhet i forhold til plutselig politiske skifter og endringer i styresammensetning. Vi savner en beskrivelse av strategiske grep som Forskningsrådet vil ta for å være/bli «sterkt, kompetent og uavhengig».

Vi anbefaler videre:

- I større grad gjøre bruk av fagligheten i porteføljestyrene og se på effekten av bruk av porteføljestyrer (se over)
- Forbedre samhandling mellom porteføljestyrene, og mellom porteføljestyrene og Styret.
- Videreutvikle utlysnings- og vurderingsprosessene.
- Øke mobilisering mot Horisont Europa gjennom bredt samarbeid, og sikre god kobling mellom nasjonale virkemidler og det nye rammeprogrammet (FP10) som nå er under utvikling.
- Måle og synliggjøre resultater og effekter av forskning og innovasjon.
- Klargjøre hva strategien legger opp til når det gjelder Forskningsrådets vedtektsfestede ansvar for å gjennomføre nasjonale evalueringer